گفت وگو

تلاش خاتمی برای رسوخ قانون به عرصه فرهنگ

گفت وگو با عباس پژمان- نویسنده و مترجم

پیش از شروع: نظر دکتر «عباس پژمان» درباره عملکرد فرهنگی دولت خاتمی، مثبت است. او وضعیت کتاب، مطبوعات، نهادها و جوایز ادبی را طی این دوران، مناسب می داند و معتقد است که اگر نقصانی هم در کار بوده، به شخص خاتمی بر نمی گردد. در کارنامه این مترجم، آثار متعددی دیده می شود که فهرست وار به چند عنوان اشاره می کنیم: «سالمرگ ریکاردورش»، «تاریخ محاصره لیسبون» و «همه نام ها» (هر سه از ژوزه ساراماگو)، «من و پلاتوو» (ماری داریوسک)، «ماری» (ولادیمیر نابا کاف)، «موز وحشی» (ژوزه مارو داواسکونسلوس) و...

*** مفاهیم و اصطلاحاتی که در دوران آقای خاتمی مطرح شد مثل گفتمان، تساهل، تسامح، گفت وگوی تمدن ها، تا چه اندازه در عرصه فرهنگ نمود داشت؟**

– به نظر من همه این موارد در عرصه فرهنگ هایی مختلف در این کنفرانس ها و سمینارها با یکدیگر دیدار کنند، به گفت وگو بپردازند و سخنرانی کنند. این البته بد نیست و خیلی هم خوب است. اما گفت وگوی اصلی تمدن ها صورت دوم آن است که از طریق کتاب ها و رساله ها و ترجمه آنها به زبان های مختلف صورت می گیرد، و از وقتی که فرهنگ ها شکل گرفته اند این گفت و گوهم خود به خود بوده است و همیشه هم خواهد بود.

*** به هرحال، برای شکل گیری گفت وگو در معنای دوم، به مرکز و نهادی احتیاج است.**

– اتفاقاً احتیاجی به آن صورت اول قضیه هم ندارد. در تمام طول تاریخ، کتاب های هر فرهنگ و هر ملت دائماً به زبان های دیگر ترجمه شده اند و ملت ها از ثمرات فکری و ذوقی یکدیگر اطلاع پیدا کرده و آن ها را نقد و تکمیل کرده اند.

متأسفانه در دوران معاصر ما سهم چندانی در این شکل از گفت وگوی تمدن ها نداشته ایم. در واقع هنوز هم که هنوز است ما با آثار و دستاورد های علمی و فرهنگی چند صد سال پیشمان در این گفت وگو شرکت می کنیم. متأسفانه این وضع در زمان آقای خاتمی هم تغییر چندانی نکرد. البته بعضی ها ممکن است بگویند که ما واقعاً در چند سال اخیر آثاری در بعضی زمینه های هنری و مخصوصاً ادبی داشته ایم که در سطح جهانی هستند. اما چیزی که هست همین ها هم به ملت ها و تمدن های دیگر شناسانده نشدند. در هر صورت، آن چند تا اصطلاح دیگر که در سؤالتان مطرح کردید واقعاً در عرصه عمل هم معنی پیدا کرد و به هیچ وجه نمی شود گفت که خالی از معنی ماند.

*** آیا در این دوران تغییر و تحولی در نگاه روشنفکران و اندیشمندان جامعه دیده شد؟**

– به نظر من، بله. بسیاری از نویسندگان و روشنفکران از بعضی از دعوت های آقای خاتمی استقبال کردند. در بسیاری از همایش ها و کنفرانس ها و جلسه های فرهنگی که ای دولت ودولتی ها برگزار کردند کم و بیش روشنفکران و نویسندگان هم حضور داشتند. فرصت های زیادی ایجاد شد تا روشنفکران و نویسندگان هم حرف هایشان را بزنند و خیلی ها هم از این فرصت ها استفاده کردند. واقعاً خیلی کم بود عده آن دسته از روشنفکران و نویسندگانی که به هیچ کدام از این دعوت ها پاسخ مثبت ندادند. به هر حال نگاه روشنفکر هم تابع بعضی از شرایط است وشکی نیست که با تغییر این شرایط نگاه او هم تغییراتی خواهد کرد.

ادامه در صفحه ۲۱

سفیر صلح

نوشین سلیمانی

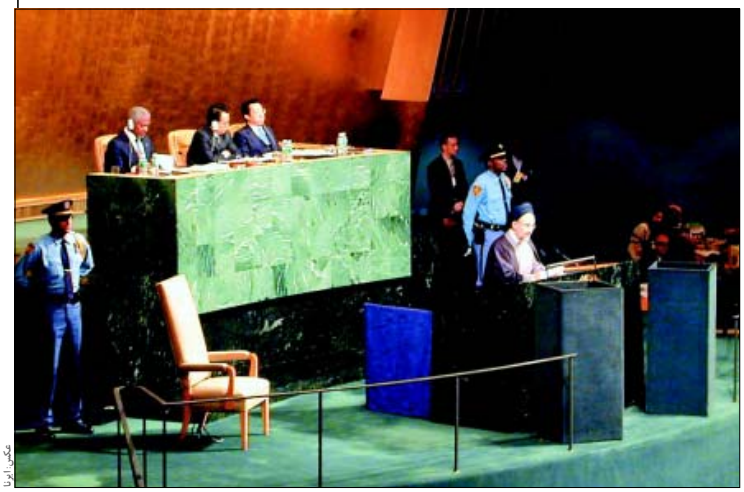

عکس: ایرنا

در ماه های اخیر سیدمحمد خاتمی در دیدار با فرهیختگان و شخصیت های سیاسی کشورهای دنیا از عزم خود برای راه اندازی مرکز غیردولتی گفت وگوی تمدن ها سخن گفته و از آنها برای پویایی بیشتر این مرکز به عنوان نیاز بشر عدالت خواه امروز یاری خواسته است. هنگامی که سال گذشته سخنرانی او در پاریس و در اجلاس یونسکو با استقبال دوباره محافل علمی و مجامع سیاسی روبرو شد، رئیس جمهوری برای به عهده گرفتن مسؤولیت مرکز گفت وگوی تمدن ها پس از پایان دوره ریاست جمهوری، مصمم تر شده است.

اگرچه طراح ایده گفت وگوی تمدن ها در ۸ سال گذشته و در هر موقعیتی به ویژه در سفرهای خارجی در خصوص چند و چون و ویژگی های این ایده، دیدگاه های خود را مطرح کرده است، اما بدون تردید بارزترین سفر و سخنرانی او در این باره به اجلاس هزاره در سال ۲۰۰۰ باز می گردد. سال ۲۰۰۰ که به نام گفت وگوی تمدن ها با پیشنهاد ایران مزین شده، آبستن حوادثی شد که خشونت، جنگ و ترور را بیش از پیش به منصه ظهور نشانده به طوری که سیدمحمد خاتمی از آن به عنوان تلاش دوستداران خشونت و طرفداران جنگ تمدن ها برای ناکامی گفت وگوی تمدن ها یاد کرد.

رئیس جمهوری به گواه همه طرفداران و مخالفان داخلی و خارجی اش در طول دوران مسؤولیتش به همگان ثابت کرد که در گفت وگو، خوب شنیدن یکی از ارکان لازم است و به همین دلیل در همه حال از انتقادات سالم استقبال کرد. او این حقیقت را باور داشت که در یک گفت وگو باید این فرض را که حق با طرف مقابل باشد را ممکن دانست، لذا او هیچگاه در دیدگاه هایی که مربوط به مسائل جاری کشور بود دچار تعصب و پافشاری بیجا نشد.

سیدمحمد خاتمی در سفر به نیویورک و در جمع ایرانیان مقیم آمریکا، اصحاب جراید و دیپلمات ها و سران کشورهای دنیا نتیجه نهایی گفت وگوی تمدن ها و فرهنگ ها که نه فقط هم سخنی، بلکه همدلی و محبت است را به طور عملی و واقعی نشان داد. متن ذیل گزارش سفر رئیس جمهوری در شهریوماه سال ۱۳۷۹ (۲۰۰۰) است.

بوینگ ۷۴۷ پس از ۱۳ ساعت پرواز در فرودگاه جان اف کندی نیویورک آرام گرفت. همانند سفر قبلی رئیس جمهوری به نیویورک و در آخرین روزهای حضور بیل کلینتون بر مسند ریاست جمهوری آمریکا یکی از بزرگترین کاروان های اسکورت که شهروندان نیویورک را متعجب کرده بود، رئیس جمهوری کشورمان و هیأت همراه را تا محل اقامت رئیس جمهوری مقابل ساختمان سازمان ملل متحد همراهی کرد. جایی که عده ای از ایرانیان برای استقبال از او سر از پا نمی شناختند.

اولین دیدار آقای خاتمی با اعضای دفتر حفاظت و خانواده های آنان در طبقه دوم هتل بود. چهره خانواده های ایرانی با آن حجاب و فرزندانشان که مشتاقانه پرچم سه رنگ کشور و عکس رئیس جمهور که به دست داشتند بسیار دیدنی بود.

***

سه شنبه در آسمان آبی نیویورک حتی لکه ای ابر دیده نمی شد برخلاف دو روز گذشته که بارش باران کمابیش پرتتاوب ادامه داشت. تابش انوار طلایی خورشید گرمای مطبوعی به ساکنان شهر می بخشید و نوید بخش روزی مهم برای اندیشمندان و فرهیختگانی بود که در محل اجلاس گفت وگوی تمدنها حضور یافته بودند، چه خاتمی ماهیت طرحش را بیش از آنکه سیاسی بداند، فرهنگی می داند و معتقد است تا در دید سیاستمداران تغییری حاصل نشود سیاست و اقتصاد نیز از آن متأثر نخواهد شد.

اجتماع دویست، دویست و پنجاه نفره مدافعین که با شعار و ضربات دهها طبل همراه بود، توجهات بیشتری را جلب می کند. مسؤولان آنها قبلاً اعلام کرده بودند که مقامات و سناتورهای آمریکایی را به محل تجمع می کشانند، هرچند تلاششان با شکست مواجه شده بود و در جذب هزاران مخالف!!! حتی با پرداخت دلار برای ساعت های حضور ناکام مانده بودند.

ساعت شروع اجلاس ۱۰ صبح در نظر گرفته شده بود. از ساعت قبل میهمانانی که توسط سازمان ملل دعوت شده بودند در سالن حضور به هم رساندند. حضور دهها دوربین و صدها عکس و خبرنگار نشان از اهمیت اجلاس داشت. شکارچیانی که با تیزبینی مشغول شکارچهره های سرشناس، بویژه سران کشورها ومقاماتی بودند که در اجلاس حضور داشتند.

خبرگزاری فرانسه روز گذشته از قول مقامات وزارت خارجه آمریکا آورده بود، «مادلین آلبرایت» وزیر امور خارجه آمریکا برای اینکه بتواند سخنرانی محدحاتمی، رئیس جمهور ایران را شخصاً از نزدیک بشنود؛ برنامه ورود خود به سازمان ملل را جلو انداخته است. مقامات وزارت خارجه آمریکا روز قبل به این خبرگزاری گفته بودند، آلبرایت قرار است صبح روز سه شنبه از واشنگتن عازم نیویورک شود تا ریاست هیأت با عجله تشکیل شده آمریکایی در اجلاس «گفت وگوی تمدنها» که قرار است خاتمی در آن سخنرانی کند را برعهده گیرد.

یک مقام آمریکایی گفت، در ابتدا آمریکا تصمیم نداشت در گردهمایی گفت وگوی تمدنها شرکت کند و وزیر امور خارجه قرار بود سه شنبه بعد از ظهر عازم نیویورک شود ولی آلبرایت بسیار مایل است سخنرانی خاتمی را شخصاً بشنود. این مقام افزود، آلبرایت روز یکشنبه هنگامی که حضور خاتمی به عنوان سخنران قطعی شد تصمیم به شرکت در این اجلاس گرفت.

چند دقیقه به ساعت ده مانده ورود آلبرایت فرصت لازم را برای عکاسان و فیلمبرداران فراهم کرد تا آنچه را بسیاری به دنبال آن هستند بر روی آنتن ها بفرستند.

بسیاری از کارشناسان و تحلیلگران مسائل سیاسی ایران و آمریکا بر این باور بودند که این حضور را نباید به عنوان مقدمه و پیش در آمدی برای تماس در سطح عالی بین رهبران ایران و آمریکا تلقی کرد ولی تصمیم وزیر خارجه آمریکا را باید متعاقب دیدار هفته گذشته رئیس مجلس ایران در نیویورک باقانونگذاران برجسته آمریکایی در حاشیه کنفرانس اتحادیه بین المجالس دانست.

در سرتاسر سفر قبلی رئیس جمهوری نمایندگان رسانه های گروهی بسیار کوشیده بودند تا صحنه ای از رودررویی مقامات ارشد ایرانی با بلندپایگان آمریکایی بیایند و با وجود تلاشهای شخص بیل کلینتون برای وقوع چنین حادثه ای موفق به انجام این کار نشده بودند. این تلاش حتی در زمان به خاکسپاری حافظ اسد رهبر فقید جمهوری سوریه نیز انجام گرفت. زمانی که هیأت آمریکایی به رهبری «آلبرایت» درست چند لحظه قبل از ورود هیأت ایرانی که در معیت خاتمی برای ادای احترام به جنازه «اسد» در کاخ الخضراء از کنار هم گذشته بودند.

آلبرایت در ردیف اول جای گرفت و لحظه ای چشم از سخنرانان جلسه برنداشت و هنگام سخنرانی خاتمی به آرامی به سخنان او گوش می داد. دفتر خبرگزاری رویتر از آن به عنوان بی توجهی به سخنان ایراد شده یاد کرد که اتفاقاً روزنامه کیهان نیز به این گزارش جایگاه ویژه ای بخشیده بود.

سخنان خاتمی همواره از اسلوبی منطقی برخوردار است که معمولاً از یک مقدمه آغاز شده و پس از شرحی در خور به نتیجه گیری ختم می شود. در زمانی که فرایند جهانی شدن در دهکده جهانی گوش فلک را پرکرده خاتمی تصریح کرد؛ به نظر می رسد وقتی آن رسیده است که روایت دکارتی- فاوستی تمدن غرب، گوش خود را برای شنیدن سایر روایات از حوزه های دیگر فکر و فرهنگ بشری باز کند... از دستاوردهای این گفت وگو شناخت فرهنگ و تمدن خود است. باید از خود فاصله گرفت، تا خود را بهتر ببینیم. هر دیدنی مستلزم فاصله گرفتن است که در عین حال به ما امکان می دهد که در دیگری غوطه ور شویم.»

حتی نیویورک هم که برخی معتقدند شب ندارد به محض گسترده تر شدن چتر سیاهی به آرامی در خواب می شود. از نیمه شب به آن طرف دیگر نمی توان چراغهای روشن «امپایر استیت» و ساختمان رقیبش «کرایسلر» را مشاهده کرد و تنها چراغهای قرمز بالای این دو برج و دو برج اقتصادی نیویورک «توین تاور» در آن سوی مانهتن سوسو می زنند. اما فردا روز بزرگی است. روز بزرگی برای جامعه بین الملل که شاید کم اهمیت تر از نخستین اجلاس این سازمان پس از جنگ ویرانگر دوم جهانی نباشد. هر چند با پاشیده شدن جشن جنگ سرد کمی از رقابت های دوشادوش دو ابرقدرت کاسته شده اما تمسک وگرایش معطوف به اراده عشق است و در این صورت، نتیجه نهایی گفت وگوی تمدنها و فرهنگها به فقط هم سخنی، که همدلی و محبت است.»

سخنان خاتمی که به پایان رسید صدای تشویق حضار را به سادگی می شد از پشت درهای سالن اجلاس شنید. ایرانیان حاضر در سالن از اینکه سخنان رئیس جمهور کشورشان با این استقبال کم نظیر رهبران و اندیشمندان منتخب کشورهای پنج قاره جهان روبرو شده بر خود می بالیدند.

حدود یک ماه قبل، در جریان دیدار خاتمی با مدیران و کارکنان سازمان میراث فرهنگی کشور در مجموعه سعد آباد تهران، قدیمی ترین خشت کشف شده جهان که در منطقه رباط کریم تهران بدست آمده بود به رئیس جمهور اهدا شد. آقای خاتمی در پایان سخنانش در اجلاس گفت وگوی تمدنها، این خشت را با این جملات به کوفی عنان دبیر کل سازمان ملل هدیه کرد. «من در آنجا به عنوان نماینده یکی از کهن ترین تمدنهای بشری علاقه مندم یکی از قدیمی ترین خشت های جهان را که در ایران کشف شده به عنوان هدیه دوستی و گفت وگو به آقای کوفی عنان تقدیم کنم.»

چهره آرام دبیر کل سه چرده سازمان ملل با لبخندی که به هنگام دریافت این هدیه ویژه جذاب تر به نظر می رسید. او هدیه را که در مکعبی شیشه ای قرار داشت به حاضران در همایش نشان داد.

ابراز خوشبینی به آینده روابط ایران و آمریکا تنها جمله ای بود که خبرنگاران توانستند از زبان آلبرایت هنگام خروج از سالن همایش بیرون بکشند و کوفی عنان که نمی توانست حضور او را نادیده بگیرد، گفت: «حضور وزیر امور خارجه آمریکا در این همایش نشانه خوبی از بهبود روابط ایران و آمریکاست.» «خاویار پرزدکوئیار» دبیر کل اسبق سازمان ملل نیز که در جلسه حضور داشت، این واقعه را مهم توصیف کرد و از آن به عنوان یک پیام مثبت برای ایران یاد کرد. دکوئیار راجع به سخنان خاتمی به خبرنگاران گفت: «این سخنان تحسین برانگیز است. نطق آقای خاتمی مورد توجه و استقبال رؤسای کشورها وسایر شرکت کنندگان در همایش قرار گرفت و مرا بسیار تحت تأثیر قرار داد.»

«سام نجوما» رئیس جمهوری نامیبیا، «عبدالعزیز بوتفلیقه» رئیس جمهوری الجزایر، «عبدالرحمن وحیدی» رئیس جمهوری اندونزی، «الاسون باسینو» رئیس جمهوری نیجریه، «اراویک فری برگا» رئیس جمهوری لیتوانی، «شیخ حمد بن خلیفه آل ثانی» امیر قطر، «ادوارد شوارد نادزه» رئیس جمهوری گرجستان، «الفاعمر کوناره» رئیس جمهوری مالی و «جواخیم آلبرتو» رئیس جمهوری موزامبیک از دیگر سرانی بودند که پس از آقای خاتمی به سخنرانی در نشست گفت وگوی تمدنها پرداختند.

علاوه بر این، سران دیگری چون برهان الدین ربانی رئیس جمهوری افغانستان، عمر حسن البشیر رئیس جمهوری سودان و وزیران امور خارجه کشورهای مختلف چون «عمر موسی» وزیر امور خارجه مصر، «طارق عزیز» معاون نخست وزیر عراق، «فیصل بن علی فیصل السعید» وزیر خارجه عمان و «ولایت قلی اف» وزیر امور خارجه آذربایجان اشاره کرد.

«آندرز جانسون»، دبیر کل اتحادیه بین المجالس نیز یادآور شد که در یکصد و سومین اجلاس بین المجالس که اواخر اردیبهشت ماه در اردن برگزار شد، اتحادیه طی صدور قطعنامه ای ضمن استقبال از پیشنهاد گفت وگوی میان تمدن ها اعلام کرد که محور بسیاری از فعالیت های آتی خود را بر این اساس قرار می دهد.

مجمع عمومی سازمان ملل در قطعنامه شماره A/ ۲۰۲/۵۳ مورخ ۱۷ دسامبر ۱۹۹۸ مقرر نمود اجلاس پنجاه وپنجم مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۲۰۰۰ تحت عنوان «مجمع هزاره» برگزار گردد و همزمان اجلاس با شرکت سران کشورهای عضو سازمان ملل به نام اجلاس هزاره تشکیل شود. متعاقباً مجمع عمومی در قطعنامه A/۲۳۹/۵۳/۵۲ مورخ ۸ ژوئن ۱۹۹۹ تاریخ ششم سپتامبر ۲۰۰۰ را برای شروع اجلاس هزاره سران تعیین نمود و نهایتاً در قطعنامه شماره A/۲۵۴/۵۴ مورخ ۲۳ مارس ۲۰۰۰ جزئیات بیشتری از چگونگی برگزاری اجلاس هزاره سران به شرح ذیل در مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رسید.

ساعت ۱۰ جلسه افتتاحیه با نشست سران در سالن مجمع عمومی آغاز شده و پس از آن سران کشورها به ترتیب نطق کوتاهی در پنج دقیقه در خصوص دیدگاه های کشورشان در قبال تحولات جهانی و وظایف سازمان ملل در قرن آینده خواهند کرد.

بیش از هشت هزار پلیس تدابیر شدید و بی سابقه امنیتی در خیابان های اطراف سازمان ملل متحد برقرار کرده بودند و صدها خبرنگار و عکاس و فیلمبردار که از روزهای قبل برای پوشش این اجلاس از سراسر جهان به نیویورک آمده بودند.

قرار بود که آقای خاتمی در ساعت ۳ بعدازظهر سخنرانی کند. اما ناگهان همه برنامه ها به هم خورد. خاتمی که قرار بود ششمین سخنران عصر باشد، طبق برنامه جدید چهارمین سخنران صبح شده بود.

صف نظر از حساسیت های داخلی پیرامون دیدار غیرمنتظره بین رهبران ایران و آمریکا، علائم و اشاره برخی شخصیت ها نیز شاخک های خبری را برای دریافت کوچکترین وقایع غیرمنتظره تیز کرده بود. شب قبل کوفی عنان در مصاحبه با شبکه خبری «سی.ان.ان» گفت: من فکر می کنم که طی سه روز آینده فرصتی برای همه کشورها از جمله آمریکا و ایران پیش بیاید که به سخنان یکدیگر گوش بدهند. پرزیدنت کلینتون هم برای گوش کردن به سخنان آقای خاتمی به این اجلاس خواهد آمد و من فکر می کنم که این حرکت به جلو و شاید بتوان گفت تلاشی برای شکستن یخ ها و آغازی برای حرکت صحیح باشد.

در آخرین روزهای دوره ریاست جمهوری کلینتون، او در سازمان ملل همانند سال های گذشته سخنانش را با عناوین و مفاهیمی چون عدالت، آزادی و ارتباط ملت ها آغاز کرد و با بحث جهانی شدن به پایان برد و در سالن منتظر ماند تا پس از سخنرانی رئیس جمهوری گینه و مالدیو، حرف های خاتمی را نیز بشنود.

این انتظار چندان تعجب آور به نظر نمی رسید، چه کلینتون در جریان اجلاس ۱۹۹۸، پس از سخنرانی تصمیم گرفت تا ناهارش را در سازمان ملل صرف کند و ترفندهایی هم زده بود تا بلکه هنگام ورود هیأت ایرانی بتواند رو در روی خاتمی قرار گرفته و با او دیدار کند، اما ممکن نشده بود. خبرنگارانی که در جایگاه ویژه سالن اجلاس جا گرفته بودند، حتی از انعکاس کوچکترین حرکت سر رئیس جمهوری آمریکا و وزیر خارجه اش «آلبرایت» در تأیید سخنان خاتمی نمی گذشتند تا دلیلی بر ذوب شدن یخ های روابط میان دو کشور بیابند و در این شرایط خروج هیأت آمریکایی پس از تشویق خاتمی از سالن اجلاس، به عنوان چراغ سبزی قابل توجه قلمداد می شد.

بخش عمده ای از سخنرانی خاتمی معطوف به طرح گفت وگوی تمدن ها بود که در جواب این سؤال که «آیا سازمان ملل می تواند بنیاد خود را بر اساس حفظ هویت فرهنگ ها و تمدن های متنوع و تعامل مشترک آنها برای ایجاد جهانی معنوی و انسانی و برخوردار از آزادی و پیشرفت و بازنگری و بازسازی کند؟»

شاید مهمترین واقعه این روز بزرگ، عکس دسته جمعی بود که سران کشورهای مختلف با هم گرفتند. عکسی بی نظیر که قطعاً یکی از مهمترین حوادث آخرین سال قرن بیستم را در خود برای آیندگان حفظ خواهد کرد و بی شک پرسش راجع به عدم حضور خاتمی در این عکس یکی از مهمترین سؤالات نسل های آتی ایران را رقم خواهد زد که چگونه رئیس جمهوری کشورمان که یکی از بزرگترین شخصیت های حاضر در اجلاس هزاره بود و حتی برای او جایی مناسب در عکس دسته جمعی در نظر گرفته بودند، غایب این لحظه تاریخی بود؟

گفته می شود در یک برنامه هماهنگ شده قرار است سران کشورها با هم عکس دسته جمعی گرفته و در این عکس مکان آقای خاتمی و کلینتون را در نزدیکی یکدیگر قرار می دهند.

نظیر واقعه ای که روزنامه الحیات پیش بینی کرده بود برای «فیدل کاسترو» رخ داد. اتفاقی که مثل بمب صدا کرد. حداقل تعقیب کنندگان فعال روابط دو کشور می دانستند که چه غوغایی میان واشنگتن، هاوانا بر سر مسائل پسرچه کوبایی «الیان گونزالس» گذشت و ده ها تظاهرات در میامی آمریکا توسط مهاجران کوبایی این کشور و در هاوانا مقابل ساختمان دفتر حفاظت از منافع آمریکا برای نگه داشتن یا بازگرداندن الیان پنج ساله برپا شد. کاسترو پس از آنکه در راهرو منتهی به محل گرفتن عکس با کلینتون دست داد، به خبرنگاران گفت آمریکا دشمن ماست و ما هیچ گاه سیاستمداران آن را نمی بخشیم و دست دادن من با او فقط به خاطر احترام گذاشتن به روابط انسانی فارغ از مسائل سیاسی بود.

عکس دسته جمعی بلافاصله به صورت پوستر در صفحات لایی برخی روزنامه های آمریکا منتشر و توزیع شد.

در اجلاس هزاره از ۱۹۰ عضو رؤسای هیأت های شرکت کننده، ۱۴۷ نفر راهبران سیاسی کشورهای مختلف تشکیل می دادند که یکصد نفر آنها سران کشورها و مابقی سران دولت ها بودند.

روز پنجم سفر رئیس جمهور به آمریکا با انجام مصاحبه با خبرنگاران آغاز شد. طرح صرف مصحابه با آنها با موافقت آقای خاتمی همراه بود. طولانی تر بودن مدت سفر نسبت به سفر قبلی رئیس جمهوری به نیویورک و تجربه سفر قبلی در مصاحبه با خبرنگاران خارجی، امکان برنامه ریزی بهتر مدیریت سفر را فراهم آورده بود.

پس از دو سال که از مصاحبه قبلی می گذشت بسیاری در صدد یافتن تغییرهایی در خط مشی سیاست داخلی و خارجی از لابه لای سخنان خاتمی می گشتند. قطعاً در چنین مصاحبه هایی خبرنگاران زبده به دنبال مطرح کردن مسائلی هستند تا مصاحبه شونده را با چالش روبرو کنند.

شبکه های تلویزیونی سی ان ان، ان بی سی، ای بی سی، سی بی اس و الجزیره و روزنامه های لوس آنجلس تایمز، نیویورک تایمز، یواس ای تودی، واشنگتن پست و وال استریت ژورنال و خبرگزاری های آسوشیتدپرس، فرانس پرس و رویتر و روزنامه نگارانی از نشریات تخصصی سیاسی و اقتصادی حضور داشتند. کار ترجمه را همانند دوسال گذشته خاتمی انجام داد که دارای دکترای علوم سیاسی از دانشگاه واشنگتن بود که به تندی و به مهارت این کار را انجام می داد. تنها ایراد سخت افزاری برگزاری مصاحبه علاوه بر کوچک بودن نسبی محل برگزاری، میکروفون بود که قطع ووصل مجدد آن موجب ناراحتی آقای خاتمی و حاضران شد.

> آلبرایت در ردیف اول جای گرفت و لحظه ای چشم از سخنرانان جلسه برنداشت و هنگام سخنرانی خاتمی به آرامی به سخنان او گوش می داد. دفتر خبرگزاری رویتر از آن به عنوان بی توجهی به سخنان ایراد شده یاد کرد که اتفاقاً روزنامه کیهان نیز به این گزارش جایگاه ویژه ای بخشیده بود.

> شاید مهمترین واقعه این روز بزرگ، عکس دسته جمعی بود که سران کشورهای مختلف با هم گرفتند. عکسی بی نظیر که قطعاً یکی از مهمترین حوادث آخرین سال قرن بیستم را در خود برای آیندگان حفظ خواهد کرد

همچنان خطرات بسیاری زندگی ابنای بشر را تهدید می کند. فردا نیویورک و سازمان ملل شاهد یکی از بی نظیرترین روزهای خود در طول تاریخ پیدایشش می باشد.

***

پیش از اینکه اجلاس هزاره سران برگزار شود، دو اجلاس دیگر با موضوعات دیگر و همسو با این اجلاس در نیویورک برگزار شده است. اجلاس مهم سران بین المجالس و اجلاس گفت وگوی ادیان که در رأس یکی حجت الاسلام والمسلمین کروبی، رئیس مجلس و در رأس دیگری آیت الله جوادی آملی به نمایندگی از مقام رهبری حضور داشتند. طرح گفت وگوی تمدن ها به یکی از داغ ترین موضوعات سیاسی – اجتماعی محافل جهانی و کانون آن یعنی سازمان ملل تبدیل شده است. گفت وگوی ادیان نیز همواره به عنوان یکی از ارکان اصلی گفت وگوی تمدن ها و فرهنگ ها همواره مورد تأکید مقام رهبری و رئیس جمهوری قرار داشته است.

«باواجین»، دبیر کل اجلاس هزاره رهبران ادیان با عنوان «صلح» در جمع قریب ۱۲۰۰ نفر از رهبران مذهبی از ایران به عنوان کشور منحصر به فرد یاد کرد که اداره امور جامعه در اختیار رهبران مذهبی است و تصریح می کند ما خواستار گفت وگوی بین مذاهب هستیم که اهداف مشابهی با طرح گفت وگوی تمدن ها را پیگیری می کند که آن دستیابی بشر به صلح، تفاهم و اجتناب از خشونت است.

«آندرز جانسون»، دبیر کل اتحادیه بین المجالس نیز یادآور شد که در یکصد و سومین اجلاس بین المجالس که اواخر اردیبهشت ماه در اردن برگزار شد، اتحادیه طی صدور قطعنامه ای ضمن استقبال از پیشنهاد گفت وگوی میان تمدن ها اعلام کرد که محور بسیاری از فعالیت های آتی خود را بر این اساس قرار می دهد.

ویژه نامه پایان دوران ریاست جمهوری سیدمحمد خاتمی